

KRONIEK

lingen van St Sebastiaan in het museum bij hem veroorzaken. Het sadistisch element, dat in elk kind aanwezig is, speelt bij Anton een groote rol en daarom is het zeer juist gezien, dat de auteur de sterke angstbelevingen in Anton's jeugdijaren zoo op den voorgrond plaatst. Een „gewoon” jongetje is deze Anton allerminst; zijn eerste levensconflicten zijn reeds van een bijzonder soort en ook zijn angst is niet het bekende „bang in donker” alleen, maar een groot en duister domein van verschrikkingen met tallooze variaties, waarvan sommige bepalend voor zijn later leven zullen blijken.

Wanneer men een verschijnsel als Anton's angst voor den „lachenden schoorsteen” beschouwt, dan wordt het ook voor den psychologisch niet onderlegden lezer duidelijk, welk een onoverbrugbare afstand er bestaat tusschenden volwassen, evenwichtigen mensch en het kind, dat in zijn eigen wereld met geheel andere apercepties te maken heeft dan zijn ouders zelfs maar vermoeden. Anton's vader tracht den jongen van zijn angst af te helpen met verklaringen van redelijken aard, zonder daarmede door te dringen tot het geheimzinnige gebied van de kinderziel, die hermetisch gesloten blijft voor dergelijke argumentatie en daarmede voor den braven vader. Vestdijk geeft hier de openbaring van vele tragedies en strubbelingen uit het leven van kind-en-ouders.

Hoe diep Vestdijk het magisch denken van het kind heeft verstaan, blijkt uit verschillende passages, waarvan mij in het bijzonder de verhouding van Anton tot de kat, en vooral zijn belevingen van den tuinmuur hebben getroffen. De koekjesmolen, waaraan hij de almacht van zijn vader gewaarwordt, de

mislukte realiteit van de gedroomde liefde voor Annie Vermeer, met wie hij wil trouwen, alle mysterieuze gewaarwordingen ten opzichte van Janke, de meid, die met hem rare en gevaarlijke spelletjes doet . . . het zijn alles fragmenten van die tooverachtige kinderwereld, waarin ouderen later zoo moeilijk meer doordringen.

Indrukwekkend beschrijft Vestdijk de koortsgewaarwordingen van Anton op avonden, dat zijn ouders uit zijn: „. . .wanneer hij met koppige volharding, als om hen terug te halen, het tijdelijk verblijf van zijn ouders omzwerfen ging, en zich trachtte voor te stellen waar zij zich ophielden, bij de familie Hagoort of ergens anders: een ontoegankelijk oord in elk geval, onbegrijpelijk achter rijen lantaarns en van onder verlichte boomen verscholen, en alleen voor gedachten bereikbaar.” En dan komen de paarden! „Want dan liepen altijd nog de raadselachtige paarden voorbij! Het waren paarden, die naar stal werden geleid, uitgespannen, zonder wagen. Deelen van het tuig sleepten zij achter zich aan, en die sloegen op de straatsteenen, zoodat het tusschen de hoefstappen door metaalachtig rinkelde . . . Men kon zich deze paarden voorstellen als verdwaald; de metaalklank had iets dreigends en beslissends, alsof hiermee voorgoed de nacht begon: een eindlooze, vertwijfelde tocht van dieren, rinkelend de oneindigheid in . . .”

De rol, die de tuin in het leven van Anton speelt, is zeer veelzijdig. Op zijn verjaardag (hoe voortreffelijk beschrijft Vestdijk de kater na zulk een jongensfeestje, dat zooveel minder heerlijk blijkt dan de voorpret had doen gelooven) steekt zijn vader in den tuin Bengaalsch vuur af. „Van den tuin zagen zij

LETTERKUNDE

eerst niets anders dan het flauw omlijnde klimopmuurtje en de boomen erachter, stil wuivend. Maar dan, midden in het zwart, begon daar een geel lichtje te loeren, beschut door een hand, die van binnen rose was. De zware gedaante van zijn vader stond naast een groenen veeg aan zijn voeten. En in eens het verblindende magnesiumlicht. Het vlijmende, zwevende, *absolute* licht dat den tuin wit maakte, en toch groen, hardgroen . . . Keek hij opzij, dan ontwaarde hij de witte, hol-oogige gezichten van de jongens; over dat van zijn moeder liepen vage, bevende raamspijlen en dan, eindelijk, het slotstuk: het machtige Bengaalsche vuur, waarin de nacht leegbloedde rondom de puntig opgestoken hand van zijn vader, die daar somber en onbeveeglijk als een toovenaar een derden tuin schiep: den rooden tuin . . .”

Het einde van *De Emancipatie* is een evocatie van den tuinmuur, „de droommuur,

die nu schrale werkelijkheid was geworden”, een hoogst opmerkelijk beeld van het verloren kinderparadijs.

Vestdijk verschijnt ons hier als auteur in een ander licht dan bij voorbeeld in het *Vijfde Zegel*; meer dan in een zijner andere boeken is hij hier dichter; hij kent den weg naar het kinderland en dat is de weg van den dichter. Maar zijn werk is ook voor den psycholoog een bron van verrassing, dikwijls. Wanneer hij zijn trilogie zal hebben voltooid, zullen wij een beter overzicht hebben van de figuur van Anton Wachter, die — hoe kan het anders — veel autobiografische bijzonderheden openbaart. *St Sebastiaan* heeft hier en daar een teederheid, die in Vestdijk nieuw is, en die ons voorbereidt op andere aspecten van dezen belangwekkenden schrijver.

E. van Lokhorst